

Odlingsvärda arter inom släktet *Schisandra*

HULDA GÖTMARK

Schisandra tillhör familjen *Schisandraceae* och omfattar runt 23 arter, varav flertalet återfinns i östra och sydöstra Asien. Släktet är fascinerande genom sitt klängande växtsätt, uppseendeväckande röda fruktklasar, och sitt innehåll av verksamma medicinska substanser. Släktet är välkänt inom folkhälsomedicin och har länge använts i uppiggande syfte. Växtdelar tros också kunna bota olika åkommor och sjukdomar. Ofta används frukterna, vilka innehåller nyttiga ämnen såsom C- och E-vitamin, flavonoider, jod, mineralämnen och det centralstimulerande ämnet schizandrin. Av löv och unga skott kan man göra ett uppiggande te. Släktet, som på svenska fått namnet fjärilsrankor, börjar med rätta uppmärksammas även hos oss i Sverige.

Klättrväxter är populära hos den trädgårdsintresserade allmänheten. Fjärilsrankorna kan genom sitt vackra växtsätt, dekorativa fruktklasar och hälsobringande effekter utgöra ett alternativ att räkna med. Flera arter ur *Schisandra*-släktet går utmärkt att odla i Sverige, med tonvikt på landets mildare zoner. *S. chinensis* och *S. rubriflora* är dokumenterat härdiga och är de arter vi vet mest om idag.

Fjärilsrankorna bildar i naturen långa rankor som klänger i träd eller buskar, ofta på branta sluttningar. Bladen är hela och elliptiska, tunna till läderartade beroende på art. Blommorna är bägarformade och oftast doftande, frukter vanligen röda i klase (**Figur 1**). Flertalet arter är dioika (skildkönade), vilket betyder att man bör ha både hon- och hanplantor om man önskar fruktbildning. Det kan ibland vara svårt att få tillfredsställan-

Figur 1. De karakteristiskt nedhängande fruktklasarna hos *Schisandra*-släktet.
Foto: Wikipedia Commons, VoDe Tan2.

de mängd frukt i Sverige, eftersom fruktsättningen är värmegynnad (Eric Wahlsteen, personligt meddelande). Ett skyddat läge med gott mikroklimat är därför av godo för att öka chanserna till god fruktsättning. *Schisandra*-släktet är skogslevande och plantorna trivs därför i ett delvis skuggat läge i humusrik jord.

Schisandra chinensis

S. chinensis återfinns i norra Kina och i östligaste Ryssland, på sina ställen i områden med mycket låga temperaturer, vilket sannolikt gör arten till den härdigaste inom släktet (**Figur 2**). *S. chinensis* är den art som, tillsamm-

ans med *S. rubriflora*, är mest odlad i Sverige och har högst andel medicinskt verksamma substanser. I naturen utvecklas vita blommor i maj-juni och de röda klasarna mognar i juli-september. Blomning och fruktsättning i Sverige sker troligen lite senare, något som gäller för samtliga arter. Av *S. chinensis* finns en sort, 'Eastern Prince', som är självbefruktande, praktiskt för platser i trädgården där man kanske bara har plats för en planta.

Schisandra rubriflora

S. rubriflora växer naturligt i Kina i provinserna Sichuan och Yunnan samt

Figur 2. *Schisandra chinensis* i blom.
Foto: Wikipedia Commons, VoDe Tan2.

i nordöstra Indien och norra Burma (**Figur 3**). *S. rubriflora* är kanske den *Schisandra*-art som är mest attraktiv som prydnadsväxt, främst på grund av sina karmosinröda, läderartade blommor. De för släktet relativt stora blommorna är uppseendeväckande även i sitt knoppstadium. Efter blomning utvecklas röda frukter på en 15 cm lång klase. Blomning och fruktsättning äger rum i ursprungsområdet i maj-juni respektive juli-oktober. *S. rubriflora* klarar låga temperaturer tillfredsställande och är dokumenterat hårdig åtminstone till zon II (Viktor Trajkovski, personligt meddelande). Arten är något mer starkväxande än *S. chinensis*.

Schisandra incarnata

S. incarnata förekommer i en begränsad del av provinsen Hubei i Kina. Arten växer på relativt hög höjd i buskage och skogar som domineras av träd i släktena *Fagus*, *Betula* och *Pinus*. Den liknar *S. rubriflora*, men skiljer sig genom sina starkt rosa blommor och sin något kortare fruktklase. Blommorna

är 1,5 cm stora, bägarformade och doftande. I naturen blommar arten maj-juni och bär frukt augusti-september. Hårdighet är osäker då *S. incarnata* är otillräckligt testad i svenskt klimat.

Schisandra sphaerandra

S. sphaerandra förekommer i de syd-kinesiska provinserna Yunnan och Sichuan. Ståndort är barrskogar dominerade av träd inom släktena *Abies*, *Picea* och *Pinus*. Blommorna, som bildas i maj-juni, kan variera stort i färg, från cremevitt, gult och rosa till blodrött, vinrött eller purpurfärgat. De djupröda fruktklasarna mognar i september-oktober. Hårdighet i Sverige är osäker, men lovande då arten i naturen kan växa på mycket höga höjder, vilket indikerar en viss köldtolerans.

Schisandra repanda (syn S. nigra)

S. repanda härrör från södra Japan och södra Korea där den växer i skogar och gläntor. Arten är mycket ovanlig i odling och skiljer sig från resterande arter inom släktet genom sina blåsvarta fruktklasar, ca 5 cm långa. Bladen är något mindre än hos ovan beskrivna arter och blommorna är cremevita till färgen. Artens hårdighet i svenskt klimat är dock osäker.

Förökning

Traditionellt förökas *Schisandra*-arter mestadels genom frö från frukter som samlats in i naturen (Viktor Trajkovski, personligt meddelande). Huruvida sticklingsförökning är en framgångsrik

Figur 3. *Schisandra rubriflora* med sina intensivt röda blommor. Fotograf: Henriette Kress.
<http://www.henriettesherbal.com>

metod eller ej råder delade meningar. Vissa studier tyder på svårigheter med rotbildning på sticklingarna. Vill man ändå prova att ta sticklingar från *Schisandra*-arter bör man klippa sitt plantmaterial i augusti, snarare än vedartat material under vinter eller vår (Viktor Trajkovski, personligt meddelande).

Källor

- Saunders, R. M. K. (2000) *Monograph of Schisandra (Schisandraceae)*. Systematic Botany, Monographs, Volume 5.
- Schloemann, S. (Odat.) *Cultural Requirements for Cultural Production of Schisandra chinensis, WuWei Zi or Chinese Magnolia Vine*. University of Massachusetts.
- Trajkovski, V. (2007) *Development of Health Promoting Products Based on Biomedical Properties of Fruits and Berries*. Swedish Pomological Science Center, Lithuanian Institute of Horticulture.
- Truedsson, Å. (2007) *Frukt och bär*. Bokförlaget Natur och Kultur.

Faktabladet är utarbetat inom LTJ-fakultetens område Hortikultur, enheten för Produktionsfysiologi
<http://www.slu.se/sv/fakulteter/ljtj/om-fakulteten/institutioner-/hortikultur/>

Projektet har utförts som en del av Projektkurs Trädgård som är ett samarbete mellan SLU, LRF-GRO och Partnerskap Alnarp

Projektansvarig Siri Caspersen, Siri.Caspersen@slu.se, Område Hortikultur

<http://epsilon.slu.se>